

Rodzaje i przyczyny agresji

Agresja to zjawisko negatywne. Jest ono jednak codziennym elementem naszego życia. Coraz częściej mamy z nią do czynienia w szkole.

W literaturze agresją nazywa się zachowanie zwrócone przeciw innym osobom (również przeciw samemu sobie) i przedmiotom oraz działanie na ich szkodę.

Agresja może przybierać formy fizyczne i psychiczne np.: objawy przemocy fizycznej, zadawanie ran, dyskryminacja, obraza ustna itd.

Agresją słowną jest ubliżanie, grożenie, wyśmiewanie, dokuczanie, obrzucanie wyzwiskami, ośmieszanie, uszczypliwości lub kpiny. Jej konsekwencje to poczucie zagrożenia, odrzucenie i wyizolowanie drugiej osoby z grupy.

Agresja fizyczna, to fizyczny atak na drugą osobę lub jej własność. Najczęściej przybiera formę bezpośrednią, a więc taką, kiedy dochodzi do fizycznego kontaktu agresora z ofiarą. np. w postaci uderzeń, popchnięć, kopnięć lub zadawania ran. Agresja fizyczna może mieć charakter instrumentalny i emocjonalny.

Przyczyn agresji należy doszukiwać się:

W środowisku rodzinnym, które ma bardzo ważny wpływ na powstawanie zachowań agresywnych. Dzieci częściej są agresywne, jeżeli mają do czynienia z agresją i przemocą w rodzinie, kiedy w rodzinie panuje chaos, a role matki i ojca nie są w pełni realizowane. Może się to wyrażać między innymi przez:

o negatywny lub chłodny stosunek emocjonalny rodziców do dziecka,

o brak wyznaczonych granic, których dziecku nie wolno przekraczać w zachowaniu się,

o reakcji ze strony rodziców w rozpoznawaniu i akceptowaniu dziecięcych zachowań. Dzieci, które czują się bezpiecznie w swoich relacjach z rodzicami są mniej agresywne i lepiej radzą sobie z emocjami. Gdy otacza się je miłością i zainteresowaniem mają mało powodów do agresji i wrogości. Uciekają się do niej wtedy, gdy się boją, są osamotnione i pełne rozterek lub gdy mają silną potrzebę akceptacji, bądź zwrócenia na siebie uwagi. Jeżeli nauczą się stosowania zachowań agresywnych i przemocy, jako metody na rozwiązywanie problemów, a ze strony dorosłych spotkają się z pobłażliwością lub akceptacją swego zachowania, to poziom agresji prawdopodobnie u nich wzrośnie. Dzieci, które miały do czynienia z agresją i przemocą w rodzinie, jako metodą wychowawczą, uczą się jej stosowania w relacji z innymi ludźmi.

W szkole jako instytucji wraz z jej uwarunkowaniami pedagogicznymi oraz sposobem organizacji procesu dydaktycznego, może również przyczynić się do powstawania zachowań agresywnych (zarówno uczniów, jak i nauczycieli). Czynniki instytucjonalno- organizacyjne, które na to wpływają, to min.:

zbyt liczne klasy

niewłaściwe metody pracy (praca grupowa)

przeludnione szkoły

struktura organizacyjna szkoły (nauka zmianowa, zmiana nauczycieli itp.)

ogólny standard budynku i otoczenia, oświetlenie, poziom hałasu, wystrój po mieszczeń (zbyt mało lub zbyt dużo bodźców sprzyja agresji).

W przyczynach psychologicznych, które powodują wzrost zachowań agresywnych dzieci są następujące:

frustracje wynikające z braku dobrego kontaktu z dorosłymi lub agresja z ich strony

niskie poczucie własnej wartości, połączone z dużą ilością otrzymanych przez nich negatywnych komunikatów od dorosłych

modelowanie zachowań agresywnych w mediach, subkulturach
brak jasnych i przestrzeganych reguł życia szkolnego
mała umiejętność radzenia sobie z przeżywaniem silnych i negatywnych uczuć a zwłaszcza złości
brak umiejętności konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych
frustracja spowodowana brakiem perspektyw życiowych.

W uwarunkowaniach pedagogicznych, to m.in.:

zbyt rzadko wykorzystywane umiejętności konstruktywnego rozwiązania sytuacji przez nauczycieli

niewłaściwe sposoby komunikowania się z uczniami, powodujące ich agresję (poniżanie, krytykowanie, wyśmiewanie lub niezauważanie osiągnięć uczniów)

nieumiejętności radzenia sobie z przeżywaniem silnych i trudnych uczuć (także wynikających z kontaktów z uczniami)

nieskuteczne rozładowanie napięć podczas lekcji (nastawienie na szybki efekt, bez uwzględnienia przyczyn i warunków).

W telewizji i środkach masowego przekazu Badania psychologów pokazują, że przemoc w telewizji może:

wpływać na agresywne zachowanie

tłumić wrażliwość w odbiorze realnego życia

Brutalny obraz i z filmu i z wiadomości często dziecko odbiera w ten sam sposób. Dla niego oba zdarzenia są fikcją. Wytwarza się w dziecku przekonanie, że człowiek jest niezniszczalny "zabili go i uciekł", "ma drugie lub kolejne życie" np. w grach komputerowych. Musi też być "twardzielem" - najważniejsza jest siła, pieniądze, władza; nie liczą się uczucia i sentymenty. Przemoc w środkach masowego przekazu jest niestety codziennością.

Kolejne przyczyny zachowań agresywnych to:

o mało rozwinięta samokontrola swoich emocji. Dzieci mają wówczas ogromne kłopoty w radzeniu sobie ze strachem, lękiem, poczuciem krzywdy lub winy i nie są w stanie przewidzieć swoich reakcji emocjonalnych - nie kontrolują swoich zachowań

o ustabilizowane wzory zachowań agresywnych i stosowania przemocy zapewniają im odnoszenie sukcesów w grupie rówieśniczej, nieformalnej

o używanie alkoholu i narkotyków. Alkohol i narkotyki powodują wzrost zachowań agresywnych, ponieważ obniżają kontrolę i ograniczają właściwą ocenę sytuacji.

o usposobienie dziecka. Istnieje większe prawdopodobieństwo, że agresja rozwija się u dziecka aktywnego, o większym temperamencie niż u dziecka o temperamencie łagodniejszym.

Typowych agresorów charakteryzuje stosowanie przemocy wobec rówieśników.

Mają stosunkowo małą samokontrolę i tendencję do zachowań agresywnych wtedy, gdy przeżywają strach lub stres. Stosują agresję i przemoc, gdy cierpią z powodów osobistych, rodzinnych i społecznych. Łatwo wpadają we frustrację, są impulsywni, mają stałe wzorce do zachowań agresywnych i stosowania przemocy (nie tylko w stosunku do swoich rówieśników, ale również wobec dorosłych - zarówno nauczycieli jak i rodziców).

Agresorzy wykazują dużą aktywność i energię, chcą panować nad otoczeniem podporządkowując sobie innych i czerpią z tego satysfakcję oraz korzyści materialne i psychiczne.

Wychowują się najczęściej w rodzinach z licznymi problemami (alkoholizm, przestępstwa, przemoc, rozwody, itp.), gdzie dorośli stosują podwójne wzorce zachowań (np. co innego mówią, a co innego robią) i znajdują się w trudnych warunkach materialnych. To wszystko może wywoływać w nich wrogość wobec otoczenia.

Dzieci agresywne:

mają potrzebę dominacji wobec innych, chcą ich podporządkować sobie, używając groźby i siły, bronią własnych praw, lekceważąc prawa innych

łatwo popadają w gniew, są impulsywni, sfrustrowani

nie umieją poradzić sobie z trudnościami i przeciwnościami, trudno jest im stosować się do ogólnie przyjętych reguł

- generalnie są nastawieni "na nie", przyjmują postawy wrogie
- są zadowoleni z własnych zachowań, bez poczucia wstydu i winy
- mają łatwy kontakt z otoczeniem, umieją się wybronić w trudnej sytuacji, mają na wszystko odpowiedź
- są biegłe w udawaniu
- dość wcześnie prezentują zachowanie antyspołeczne tj. kradzież, wandalizm, picie alkoholu.

Uczniowie pochodzą z różnych środowisk. Przeżywają w gimnazjum jeden z najtrudniejszych etapów swego życia: dorastanie i dojrzewanie. Trudny okres życia, nowe środowisko, ogromna rzesza uczniów, duże problemy emocjonalne prowadzą do różnych niepożądanych zachowań. Jednym z nich są zachowania agresywne. Każdy przejaw agresji jest inny i ma inne podłoże. Motywy, którymi kieruje się agresor, zależą w od wielu czynników. Mogą to być reakcje wyuczone w środowisku rodzinnym, rówieśniczym, środowisku lokalnym, bądź mechanizmy obronne na różnego rodzaju niepowodzenia. Niektóre osoby stosujące przemoc tworzą swój wizerunek jako ktoś, z kim należy się liczyć. Rekompensują sobie niezaspokojone potrzeby. Dzieci nie radzą sobie z codziennością życia. Nikt naprawdę nie wie z jakimi poważnymi problemami walczą osamotnieni. Rodzice nie interesują się nimi. W szkole same niepowodzenia. Brak wiary we własne siły i możliwości. Niska samoocena. Niewłaściwa praca wychowawcza wychowawcy klasowego nie wnosi nic, ale wręcz pogłębia ten stan.

W przypadkach zachowań agresywnych nigdy nie wolno bagatelizować problemu, z jakim zwracają się dzieci i nie odkładać działań w czasie. Co się dzieje w klasie, w której panuje negatywna atmosfera, gdzie dominują najsilniejsi, gdzie nie ma współpracy, a między uczniami toczy się walka? Klasa taka będzie poszukiwała kozła ofiarnego, by odreagować swoją frustrację i agresję na jednostce, która nie może się bronić. Dobry wychowawca stworzy dziecku zagubionemu poczucie bezpieczeństwa, wprowadzi go w grupę, wzmocni w nim poczucie własnej wartości i zbuduje więź między uczniami. Pod kierownictwem dobrego wychowawcy dzieci są w stanie ustalać, jakie działania i zachowania będą uchodziły za dobre, a jakie za złe. W takiej klasie nie będzie zachowań agresywnych.

Nauczyciel na niewłaściwe zachowanie ucznia nie może reagować gwałtownie ani biernie, gdyż wywoła u niego agresję lub lekceważenie. Szacunek okazany uczniom, pewność i stanowczość w działaniu, stosowanie kar wynikających bezpośrednio ze złego zachowania, rzeczowo uzasadnionych, może z czasem doprowadzić do zrozumienia przez ucznia przyczyn jego złego zachowania.

Dziecko wychowywane w miłości i poczuciu bezpieczeństwa da sobie radę w różnych warunkach , będzie też umiało kontaktować się z innymi ludźmi. Ważną sprawą jest, aby dziecko nauczyło się akceptować samego siebie, aby znalazło w sobie wartości, na których może się oprzeć. Poczucie własnej wartości powinno się wynosić z rodzinnego domu. Jeśli dziecko czuje się niepewnie, niedowartościowane, wymusza zwrócenie na siebie uwagi. Chęć zwrócenia na siebie uwagi, zaimponowania rówieśnikom, często jest więc przyczyną agresji. Ktoś słabszy zawsze znajdzie się w pobliżu, ktoś , komu można dokuczyć , pobić , popchnąć , zabrać własność , aby przypodobać się kolegom. Dorośli, często zajęci własnymi sprawami, zostawiają dzieci samym sobie. Takie dzieci szukają akceptacji poza domem, wśród ludzi, którzy traktują je poważnie, wiążą się też z grupami nieformalnym. Rodzice powinni od najmłodszych lat wpajać dzieciom podstawowe zasady współżycia, aby wchodząc w okres dojrzewania nie poddawały się wpływowi rówieśników namawiających do złego. Dzieci oczekują od rodziców miłości, podziwu dla nabywanych przez nie umiejętności, ale również stawiania im jasnych wymagań i zakazów, gdy taka jest potrzeba. Jest to potrzebne, aby dziecko umiało zachować się wobec starszych, rówieśników, było wrażliwe na krzywdę ludzką, umiało okazywać współczucie. Starajmy się więc przekazać dzieciom takie wartości, aby stały się rozsądnymi, wrażliwymi ludźmi, umiejącymi zachować się mądrze w każdej sytuacji. Nie żałujmy czasu dla swoich dzieci, gdyż tego potrzebują od nas najbardziej.

Opracowała: Stanisława Szewczyk